

Piotr Florencjan Szymański OFM

Wzrastanie Jezusa w Duchu Świętym w świetle Łk 4, 1. 14

Relacje synoptyków o poście i kuszeniu Jezusa zachowały się w formie krótszej (Mk 1, 12-13) i dłuższej (Łk 4, 1-13; Mt 4, 1-11). Wszystkie informują o Duchu Świętym, który był inicjatorem tego wydarzenia¹. Przekaz św. Łukasza zawiera specjalny zamysł teologiczny w tym względzie, który zostanie ukazany w niniejszym artykule.

Najpierw zostaną określone granice tekstu, który będzie przedmiotem analizy. Następnie wybrane fragmenty zostaną poddane krytyce tekstu. Po spostrzeżeniach dotyczących kontekstu i formy literackiej nastąpi zasadnicza część prezentacji przedmiotu badań.

Granice tekstu

Św. Łukasz wspomina o Duchu Świętym w pierwszym wersecie opowiadania o kuszeniu Jezusa (4, 1). Pełen Ducha Świętego Jezus udał się na pustynię, gdzie przystąpił do Niego Diabeł (w. 2). Bohaterami tej części (ww. 1-2) są: Jezus, Duch Święty i Diabeł.

Dwie wymienione osoby, czyli Jezus i Diabeł, pojawiają się ponownie na końcu opowiadania (w. 13). Natomiast o Duchu Świętym Ewangelista wspomina w pierwszym wersecie następnego opowiadania (w. 14). Można przyjąć, że wersety 4, 1 oraz 4, 14 tworzą inkluzję obejmującą scenę kuszenia. Słowami, które ją tworzą są: Jezus (Ἰησοῦς), Duch (πνεύματος) oraz czasownik powrócić (ὑπέστρεψεν). Dwa wymienione wersety będą przedmiotem dalszej analizy.

4, 1: Ἰησοῦς δὲ πλήρης πνεύματος ἁγίου ὑπέστρεψεν ἀπὸ τοῦ Ἰορδάνου καὶ ἦγετο ἐν τῷ πνεύματι ἐν τῇ ἐρήμῳ. Pełen Ducha Świętego, powrócił Jezus znad Jordanu i był prowadzony przez Ducha na pustynię.

4, 14: Καὶ ὑπέστρεψεν ὁ Ἰησοῦς ἐν τῇ δυνάμει τοῦ πνεύματος εἰς τὴν Γαλιλαίαν. καὶ φήμη ἐξῆλθεν καθ' ὅλης τῆς περιχώρου περὶ αὐτοῦ. Potem powrócił Jezus w mocy Ducha do Galilei, a wieść o Nim rozeszła się po całej okolicy.

¹ Por. R. BARTNICKI, *Przesłanie Ewangelii*, Warszawa 1996, s. 210.

Krytyka tekstu

Z punktu widzenia krytyki tekstu, powyższe perykopy nie przedstawiają poważnych trudności. Można zauważyć zaledwie dwa warianty tekstowe.

Gdy chodzi o wiersz Łk 4, 1, to zauważa się, iż w kodeksach: A, Θ, Ξ, Ψ, 0102, f^{1.13}, 33, M, lat, występuje wyrażenie εἰς τὴν ἔρημον, podczas gdy Kodeks Synajski i Watykański wraz z innymi świadectwami (P^{dvid.7.75vid}, D, L, W, 579, 892, 1241, *pc, it*) posiadają zwrot ἐν τῇ ἐρήμῳ, który został włączony do tekstu wydania krytycznego Nestle-Aland. Wydaje się, że lekcja εἰς τὴν ἔρημον, poświadczona między innymi przez Kodeks Aleksandryjski, znajduje się pod wpływem identycznych wyrażień, które widnieją w Ewangelii według św. Marka (1, 12) i Mateusza (4, 1). Takie upodobnienie trzeba jednak odrzucić jako nieoryginalne i przyjąć wersję trudniejszą (*lectio difficilior*), która odbiega od pozostałych synoptyków.

Również w odniesieniu do Łk 4, 14 widnieje jedna lekcja alternatywna, dotycząca słowa περιχώρου, które w Kodeksie Synajskim oraz w świadectwach łacińskich występuje w formie περιχώρας. W tym przypadku trzeba przyjąć wersję większości manuskryptów (περιχώρου), gdyż druga forma jest gramatycznie błędna: termin περιχώρος odmienia się według deklinacji II, a nie I.

Kontekst

Kontekst wybranych perykop zawiera kilka informacji dotyczących tematyki Ducha Świętego i postu. Fragment Łk 4, 1-13 znajduje się w pierwszej części Ewangelii, w której skład wchodzi następujące zagadnienia: historia dzieciństwa (1, 5-2, 52), opis działalności Jana Chrzciciela (3, 1-20), rodowód (3, 23-38) i kuszenie Jezusa (4, 1-13). W wymienionych tekstach św. Łukasz wielokrotnie podkreśla działanie Ducha Świętego, szczególnie zaś w opowiadaniu o latach dziecięcych Jezusa (1, 5-2, 52)². Duch Święty szczególnie działa w Maryi (1, 35). Również Jan Chrzciciel został Nim napełniony w łonie swojej matki św. Elżbiety (Łk 1, 15). Towarzyszyła mu szczególna Jego moc, która wcześniej była widoczna w życiu proroka Eliasza (1, 17). Duch Święty napełnił też Zachariasza i Elżbietę, rodziców Jana Chrzciciela. Pod Jego wpływem Zachariasz wypowiedział proroctwo zapowiadające wypełnienie obietnic mesjańskich (1, 67-79), natomiast św. Elżbieta poznała i ogłosiła tajemnicę Bożego macierzyństwa Maryi (1, 41). Podobnie starzec Symeon (2, 25) udał się do świątyni (2, 27) i wypowiedział proroctwo (2, 35) z Jego inspiracji.

Chrzest w Jordanie (3, 21-22) oraz rodowód Jezusa (3, 23-38) są fragmentami bezpośrednio poprzedzającymi Jego kuszenie (4, 1-13). Natomiast

---

² Por. M. WOLNIEWICZ, *W kręgu Nowego Przymierza*, Poznań 1985, s. 206.

po opisie kuszenia rozpoczyna się opis działalności Jezusa w Galilei (4, 14-9, 50), który inicjuje drugą część Ewangelii. Schemat opisu chrztu zawiera trzy elementy: modlitwę, zstąpienie Ducha Świętego oraz obecność ludu. W ten sposób Jezus okazał solidarność z ludźmi obciążonymi grzechami. Analogiczne cechy zauważa się w czasie czterdziestodniowego postu, z tą różnicą, że modlitwę inspiruje Duch Święty, który w jej rezultacie manifestuje nowy sposób swego działania w mocy. Natomiast wszyscy podlegający pokusom są pośrednio uczestnikami tego wydarzenia. Akcent uniwersalny jeszcze bardziej dostrzega się w opisie rodowodu, w świetle którego Jezus pochodzi od Adama³.

W drugiej części księgi, którą inicjuje w. 4, 14, zauważa się praktyczne działanie Ducha Świętego, które jest konkretną odpowiedzią Jezusa na słowa Ojca wypowiedziane w czasie Jego chrztu (3, 22). Również walka z pokusami ma podobny charakter. Dalsze partie tekstu traktują o konsekwencjach wydarzenia w Nazarecie (4, 18-19) i potwierdzają, że całe dzieło Jezusowe jest zarazem dziełem Ducha, którego obecność stanowi wewnętrzną zasadę wszystkich Jego czynów. W ten sposób czyny potwierdzają słowa i wielokrotnie widać schemat: zapowiedź, wypełnienie, misja.

Ważnym tematem, który św. Łukasz podejmuje w 4, 1 jest pustynia. W świetle szerszej tradycji biblijnej jest to miejsce o głębszym znaczeniu teologicznym. Wyraża konieczność samotności i odosobnienia w celu spotkania się z Bogiem⁴. W perykopie o kuszeniu Jezusa jest dodatkowo terenem pokus mesjańskich.

Struktura

Jak już zostało wspomniane, wprowadzeniu perykopy kuszenia (4, 1-2) odpowiada jej zakończenie (w. 13) oraz początek relacji o działalności Jezusa w Galilei (w. 14). Powyższe teksty tworzą inkluzję obejmującą trzy pokusy, którą charakteryzuje kilka znaczących cech konstrukcji.

Zarówno w wersecie pierwszym, jak i w czternastym, występują okoliczniki miejsc: ἀπὸ τοῦ Ἰορδάνου (w. 1) oraz εἰς τὴν Γαλιλαίαν (w. 14). W obu przypadkach został użyty czasownik ὑπέστρεψεν. Najpierw Jezus „wrócił od” (ἀπὸ) Jordanu (w. 1), przez co autor nawiązał do wydarzenia chrztu (3, 21). W wyniku postu i po zwycięstwie nad Diabłem Jezus „wrócił do” (εἰς) Galilei (w. 14). Poszczególne wydarzenia odpowiadają charakterystyczne miejsca i określenia ingerencji Ducha Świętego. Najpierw „w Jordanie” (3, 22) Duch Święty na Niego „zstąpił” (καταβῆναι), w wyniku czego został Nim „napełniony” (πλήρης), a następnie „prowadził” Go (ἦγετο) „od Jor-

³ Por. E. SZYMANEK, *Wykład Pisma Świętego Nowego Testamentu*, Poznań 1990, s. 50.

⁴ Por. J. KUDASIEWICZ, *Ewangelie synoptyczne dzisiaj*, Ząbki 1999, s. 115.

danu” ku pustyni (4, 1a), gdzie przebywał przez czterdzieści dni (4, 1b). Następnie, po odbytym poście i odniesionym zwycięstwie nad Diabłem, udał się w „Jego mocy” (δυνάμει) z pustyni „ku Galilei” (4, 14). Można wyróżnić charakterystyczne etapy wzrostu Jezusa w Duchu Świętym, którym odpowiadają miejsca Jego postoju i marszu. Chrzest w Jordanie inicjuje działanie Ducha Świętego, który „wypełnił” Jego osobę i „poprowadził” najpierw do kolejnego miejsca postoju, czyli na pustynię. Temu otoczeniu towarzyszyło szczególne przebywanie w Duchu, które doprowadziło do objawienia się Jego „mocy”. Wyróżnia się znamieny ciąg wzrastania Jezusa w Duchu Świętym: „zstąpienie” (3, 22), „wypełnienie” (4, 1a), „prowadzenie” (4, 1b) i „ukazanie się mocy” (4, 14).

Ponadto, kolejne wersety inkluzji (14, 2. 13) wykazują dalsze związki między słowami „Diabeł” i „kuszenie”, które wraz z czasownikiem „skończyć” i określeniami czasu („czterdzieści dni” – w. 2; „aż do czasu” – w. 13), znajdują się w relacji koncentrycznej (naprzemiennej).

Wersety 3-12 zawierają opis trzech pokus. W każdej z nich można wyróżnić trzy części: treść pokusy, mowa Diabła i odpowiedź Jezusa. Charakterystyczną cechą jest dialog, który toczy się pomiędzy Jezusem i Diabłem. Zarówno Jezus, jak i Diabeł w swych mowach używają słów z ksiąg ST.

Gatunek literacki

Przez pewien czas występowały dwa przeciwstawne stanowiska w sprawie rodzaju literackiego Łk 4, 1-13. Część autorów utrzymywała, że tekst stanowi rodzaj historycznego sprawozdania ukazującego rzeczywiste wydarzenia na sposób kronikarski⁵. Inni natomiast odmawiali tym opisom wszelkich wartości historycznych, dopatrując się w nich tylko opowiadań o charakterze folklorystycznym, a nawet baśniowym⁶. Według wskazań Urzędu Nauczycielskiego Kościoła Ewangelie nie są dziełami historyczno-kronikarskimi, lecz historyczno-kerymatycznymi, dlatego również tekst Łk 4, 1-13 nie zawiera jedynie opisu faktu kuszenia Jezusa⁷, lecz stanowi jego głęboką interpretację teologiczną, dokonaną przez Kościół pierwotny⁸.

Relacje św. Mateusza (4, 1-11) i św. Łukasza (4, 1-13) mają charakter uczonej dysputy przypominającej polemikę dwóch uczonych rabinów. W centrum każdej wypowiedzi znajduje się cytat z Pisma Świętego, który

⁵ Por. R. L. BRUCKBERGER, *Dzieje Jezusa Chrystusa*, Warszawa 1972, s. 119.

⁶ Por. H. MUSZYŃSKI, *Kuszenie Chrystusa w tradycji synoptycznej*, „Collectanea Theologica” 46 (1976), s. 24.

⁷ Por. G. RICCIOTTI, *Życie Jezusa Chrystusa*, Warszawa 1954, s. 293.

⁸ Por. R. BARTNICKI, *Przesłanie Ewangelii*, dz. cyt., s. 209.

pełni rolę najwyższego kryterium. Zarówno Jezus (Pwt 6, 13; 6, 16; 8, 3), jak i Diabeł odwołuje się do pism ST (Ps 91, 11-12). Zwycięzcą dysputy został Jezus, który wykazał się lepszą znajomością Pisma. Taki sposób korzystania z Biblii przypomina midrasz haggadyczny, który był komentarzem dydaktyczno-moralnym do tekstów narracyjnych ST⁹. Właściwości literackie opisów ewangelicznych pozwalają je zakwalifikować do gatunku polemiczno-dydaktycznej haggady. Oczywiście jest to specyficzny rodzaj haggady judeo-chrześcijańskiej. Ze względu na sposób wykorzystania cytatów ST można też mówić o midraszu haggadycznym¹⁰. Trzeba zaznaczyć, że forma midraszowa nie wyklucza samego faktu kuszenia Chrystusa, które zapewne miało miejsce niejednokrotnie¹¹.

Zgodnie z dydaktyczno-haggadyczną konwencją literacką nie trzeba utrzymywać, że ukazywanie się Diabła miało miejsce w zewnętrznej, zmysłami dostrzegalnej postaci. Cały opis ma wybitnie teologiczny charakter. Sama obecność Diabła, aczkolwiek rzeczywista, nie musi być koniecznością zewnętrzną, uchwytną zmysłami. Barwne szczegóły opisów kuszenia są wynikiem użytej formy literackiej i stanowią środek wyrazu treści teologicznych.

Pełnia Ducha Świętego

Zwrot πλήρης πνεύματος występuje w Ewangelii według św. Łukasza jeden raz w odniesieniu do Jezusa (4, 1)¹². W pozostałych Ewangeliach nie spotyka się takiego wyrażenia. Przymiotnik: πλήρης (Mt 14, 20; 15, 37; Mk 8, 19; J 1, 14; Mk 4, 28) nie pojawia się u ewangelistów w odniesieniu do Ducha Świętego czy Jezusa. W Dziejach Apostolskich wspomina się o mężach „pełnych Ducha” (πλήρεις πνεύματος), którymi byli Szczepan i Barnaba (6, 5; 6, 8; 7, 5; 11, 24).

W swoim pierwszym wystąpieniu Jezus powiedział, że Bóg wypełnił w Nim obietnicę zesłania Ducha Świętego (Łk 4, 16). Przytoczył słowa z księgi proroka Izajasza, a następnie słuchaczom obwieścił, że „dziś spełniły się te słowa, któreście słyszeli” (4, 21).

O napełnieniu Jezusa Duchem Świętym mówi się już w momencie Jego poczęcia: „Duch Święty zstąpi na Ciebie” (1, 35). Użyta paralelna formuła „moc Najwyższego” nawiązuje do stwórczego działania Boga (Rdz 1, 2; Iz 32, 15)¹³. Ponadto zauważa się specyficzną transpozycję w Łk 1, 30-35,

⁹ Por. F. Gryglewicz, *Ewangelia według św. Łukasza. Wstęp – przekład z oryginału – komentarz*, Poznań 1974, s. 129.

¹⁰ Por. H. MUSZYŃSKI, *Kuszenie Chrystusa w tradycji synoptycznej*, art. cyt., s. 25.

¹¹ Por. J. KUDASIEWICZ, *Ewangelie synoptyczne dzisiaj*, dz. cyt., s. 115.

¹² Por. R. Popowski, *Wielki słownik Grecko-Polski Nowego Testamentu*, Warszawa 1995, s. 499.

¹³ Por. A. JANKOWSKI, *Duch Dokonawca*, Katowice 1983, s. 28.

tn. to, co pierwotnie mówiono o chrzcie Jezusa, św. Łukasz antycypuje na chwilę Jego poczęcia, aby w ten sposób wskazać, że Jego boskie usynowienie nie jest łaską otrzymaną, lecz zawsze obecną¹⁴. Słowa anioła skierowane do Maryi (1, 35) przywołują określenia ze ST: chwałę przybytku (Wj 24, 16; 40, 35; Krn 7, 1n) i obłok nad namiotem spotkania (Wj 40, 37-38)¹⁵. Rzeczywistość Bożej obecności określano terminem *szekina*¹⁶, który oznacza również zamieszkanie, a nawet samego Boga. Opis zwiastowania jest swoistą „protopięćdziesiątnicą”¹⁷, która otwiera kolejne zstąpienia Ducha Świętego dla całej rodziny Zachariasza (Łk 1, 15. 41. 67) i Symeona (2, 25-26).

W tym kontekście św. Łukasz wskazuje Jezusa, który po zesłaniu Ducha Świętego (3, 22) nie rozpoczął nauczania, lecz przygotował się do tego przez post i modlitwę. Związek Jezusa z Duchem Świętym nie posiada charakteru funkcyjnego, który wskazywałby na pewną boską energię przekazaną Mesjaszowi. Zachodzi między nimi więź ontologiczna. Tę nierozzerwalną łączność podkreśla się od samego początku, czyli od wcielenia. Obecność Ducha Świętego określa Jego tożsamość i czyni z Niego trwały przybytek, biorąc Jego Osobę w całkowite posiadanie¹⁸.

Prowadzenie Ducha

Według relacji św. Łukasza, Jezus „był prowadzony przez Ducha” na pustynię (4, 1)¹⁹. Czasownik ἄγω oznacza „prowadzić”, „wieść”, „kierować”²⁰. Doświadczenie obecności i oddziaływania Ducha było czymś stałym²¹. Samo sformułowanie: ἐν τῷ πνεύματι („przez Ducha”) wyraźnie odróżnia działanie osób Trójcy Świętej, gdyż przyimek ἐν z celownikiem posiada znaczenie instrumentalne lub społeczne²².

---

¹⁴ Por. A. DALBESIO, *Duch Święty w Nowym Testamencie*, w *Kościele, w życiu chrześcijańskim*, Kraków 2001, s. 30.

¹⁵ Por. A. JANKOWSKI, *Zarys pneumatologii Nowego Testamentu*, Kraków 1982, s. 22.

¹⁶ Por. A. JANKOWSKI, *Duch Dokonawca*, dz. cyt., s. 28.

¹⁷ Por. R. LAURENTIN, *Nieznany Duch Święty*, Kraków 1998, s. 140.

¹⁸ Por. A. DALBESIO, *Duch Święty w Nowym Testamencie*, w *Kościele, w życiu chrześcijańskim*, dz. cyt., s. 43.

¹⁹ Wyrażenie wyraźnie akcentuje inicjatywę i działanie Ducha, stąd należałoby skorygować niektóre tłumaczenia tego fragmentu. Por. E. SZYMANEK, *Wykład Pisma Świętego Nowego Testamentu*, dz. cyt., s. 85.

²⁰ Por. R. POPOWSKI, *Wielki słownik Grecko-Polski Nowego Testamentu*, dz. cyt., s. 8.

²¹ Por. H. ORDON, *Jezus – „namaszczony” i „chrzczący” Duchem Świętym*, [w:] *Domini et Vivificantem*. Tekst i komentarz. Encyklika Jana Pawła II o Duchu Świętym, Lublin 1999, s. 110.

²² Por. M. ZERWICK, *Biblical Greek*, Rome 1990, § 116 i 119 (Scripta Pontificii Institutii Bibliici, 114).

Podobne wyrażenie stosuje św. Paweł: „ci, którymi Duch Boży kieruje, są synami Boga” (Rz 8, 14). Posłuszeństwo Duchowi sprawia w człowieku podobieństwo do Syna, czyniąc każdego ochrzczonego adoptowanym dzieckiem Boga. Poddanie się prowadzeniu Ducha uzdalnia chrześcijan do zachowywania się tak, jak przystało na synów Bożych (8, 15)²³. Najpierw uczy ich modlitwy, ukazując jej właściwy przedmiot, a następnie współdziała z nimi w każdym szczególe życia. Każdy, kto pozwala się przez Niego prowadzić, robi postępy w odnowie życia (8, 4) oraz pełni służbę Bożą w nowy sposób, wolny od wpływu litery Prawa (7, 6). Prowadzeni przez Ducha wyróżniają się panowaniem nad pożądliwością ciała (Ga 5, 17)²⁴.

Syn Boży nie zrezygnował z walki z pokusami. Sformułowania diabelskie: „Jeżeli jesteś Synem Bożym” (4, 3, 9) w dalszym kontekście oznaczają tyle, co: „Jeżeli jesteś prawdziwym Mesjaszem, nad którym spoczywa Duch Pański” (4, 18)²⁵. W świetle opisu genealogii Chrystusa (3, 23-28), dostrzega się objawienie synostwa Bożego „według ciała” (Rz 1, 3)²⁶. Na pustyni Jezus wyzbył się niezbędnego pokarmu aż do granic możliwości, by oprzeć swoje życie na samym Bogu, i w ten sposób ukazał się niejako „według Ducha”²⁷. Pierwszym aktem Ducha było wyprowadzenie Jezusa na pustynię w celu przeprowadzenia walki duchowej. Napełnienie Duchem w czasie chrztu było darem Ojca, natomiast doświadczenie prowadzenia przez Poczyciela było odpowiedzią Jezusa na ten dar.

Cytaty, do których odwołuje się Chrystus w swej polemice z kusicielem, zaczerpnięte zostały z wielkiej mowy Mojżesza, który przypominał Izraelowi jego zobowiązania wypływające z zawartego na Synaju przymierza (Pwt 5, 1-6, 3)²⁸. Przejście narodu wybranego przez pustynię ukazał jako czas próby: „Przez czterdzieści lat prowadził cię Bóg Jahwe na pustyni, aby cię utraścić i wypróbować, i poznać, co jest w twoim sercu, czy będziesz strzegł Jego poleceń, czy też nie” (8, 3)²⁹. Niestety Izrael zawiódł i nie okazał się godnym zaufania, którym Bóg go obdarzył (Wj 4, 22; Oz 11, 1). Na określenie próby Septuaginta niezmiennie stosuje czasownik *πειράζειν*, który oznacza odmowę Bogu należnego zaufania i żądanie od Niego nadzwyczajnych znaków. Tym samym słowem św. Łukasz określa pokusy. Stanowią one treściowe powtó-

---

²³ Por. A. DALBESIO, *Duch Święty w Nowym Testamencie, w Kościele, w życiu chrześcijańskim*, dz. cyt., s. 104.

²⁴ Por. J. KUDASIEWICZ, *Odkrywanie Ducha Świętego*, Kielce 1998, s. 303.

²⁵ Por. H. MUSZYŃSKI, *Kuszenie Chrystusa w tradycji synoptycznej*, art. cyt., s. 28.

²⁶ Por. tamże, s. 28.

²⁷ Por. J. KUDASIEWICZ, *Ewangelie synoptyczne dzisiaj*, dz. cyt., s. 116.

²⁸ Por. M. ROSIK, *Jezus i Jego misja. W kręgu orędzia Ewangelii synoptycznych*, Kielce 2003, s. 45; H. MUSZYŃSKI, *Kuszenie Chrystusa w tradycji synoptycznej*, art. cyt., s. 30.

²⁹ Por. R. BARTNICKI, *Przesłanie Ewangelii*, dz. cyt., s. 212.

zenie, a jednocześnie odwrócenie i dopełnienie doświadczeń, którym został poddany Izrael na pustyni³⁰. W przeciwieństwie do umiłowanego „syna Izraela” Syn Boży okazał się wiernym we wszystkich doświadczeniach, którym został poddany u progu swej działalności. Tym samym wypełnił powołanie Izraela. W przeciwieństwie do Mojżesza i narodu wybranego ani na chwilę nie zawahał się w swojej ufności względem Ojca (Hbr 2, 10; 3, 15). Kierowanie Ducha opiera się na bezgranicznym zawierzeniu Ojcu (12, 2).

Prowadzenie Ducha do walki Jezusa z Diabłem nie skończyło się na pustyni, lecz w Jerozolimie³¹. Również w drodze do tego celu Jezus borykał się ze swym przeciwnikiem w ludziach opętanych (Łk 4, 33n; 6, 18; 8, 26-29; 11, 14), w wystawiających go na próbę faryzeuszach (20, 20; 20, 27), a nawet w opornych uczniach (Mt 16, 23). Gdziekolwiek się pojawiał, tam kończyło się panowanie zła, gdyż „Syn Boży objawił się po to, aby zniszczyć dzieła diabła” (1 J 3, 8).

Moc Ducha

Po zwycięskiej walce na pustyni, Jezus „w mocy Ducha Świętego” skierował się ku Galilei (Łk 4, 14). Słowa δύναμις („moc”) używa się w odniesieniu do osobowych duchów (Dz 8, 10; Rz 8, 38; 1 Kor 15, 24), zewnętrznej siły (Mt 24, 29; Mk 13, 25; Łk 21, 26). Oznacza też przejaw mocy (Mt 7, 32; Mk 6, 2. 5; Łk 10, 13), zdolność lub możliwość (Mt 25, 15; Hbr 11, 11) oraz moc i potęgę cudotwórczą (Mt 14, 2; Mk 5, 30; Łk 4, 14. 36; Dz 1, 8). W ostatnim znaczeniu pojawia się w obu dziełach św. Łukasza i w ten sposób należy rozumieć sens tego rzeczownika w Łk 4, 14³².

Pełny zwrot ἐν τῇ δυνάμει τοῦ πνεύματος („w mocy Ducha”) poza omawianym fragmentem nie pojawia się nigdzie więcej w NT³³. Dwa bardzo podobne wyrażenia znajdują się w Liście św. Pawła do Rzymian: ἐν δυνάμει πνεύματος ἁγίου („mocą Ducha Świętego” – 15, 13) oraz ἐν δυνάμει πνεύματος Θεοῦ („mocą Ducha Bożego” – 15, 19). Pierwszy jest częścią błogosławieństwa Apostoła, w którym życzy adresatom, by byli bogaci w nadzieję „mocą Ducha Świętego”, zaś w drugim wyjaśnia, że doprowadzenie pogan do wiary dokonuje się „mocą Ducha Bożego”.

Bliskim znaczeniowo wyrażeniem jest „palec Boży” (Łk 11, 20), które również oznacza moc i potęgę Boga (Ps 8, 4) i jest jednym z biblijnych

³⁰ Por. J. KUDASIEWICZ, *Evangelie synoptyczne dzisiaj*, dz. cyt., s. 116.

³¹ Por. E. SZYMANEK, *Wykład Pisma Świętego Nowego Testamentu*, dz. cyt., s. 86.

³² Por. R. POPOWSKI, *Wielki słownik Grecko-Polski Nowego Testamentu*, dz. cyt., s. 145.

³³ A. JANKOWSKI zauważa (*Duch Jezusa Chrystusa, [w:] Napelnieni Duchem Świętym*, Poznań 1982, s. 36), że w ST pojęcia „moc” (δύναμις) i „Duch” (πνεῦμα) są ze sobą ściśle powiązane.

imion Ducha Pańskiego³⁴. Takim sformułowaniem czarownicy egipscy nazwali znaki zdziałane przez Mojżesza (Wj 8, 15).

Wszystkie czyny i słowa Jezusa były dziełem Ducha³⁵. Konkretnym przejawem δύναμις Jezusa były Jego cuda, które proklamowały nadejście Królestwa Bożego: „A była w Nim moc Pańska, tak iż mógł uzdrawiać” (Łk 5, 17)³⁶. Tę prawdę uroczyście potwierdził św. Piotr w dniu Pięćdziesiątnicy: „Znacie sprawę Jezusa z Nazaretu, którego Bóg namaścił Duchem Świętym i mocą. Dlatego że Bóg był z Nim, przeszedł On, dobrze czyniąc i uzdrawiając wszystkich” (Dz 10, 38). Uzdrowienie z choroby łączyło się z odpuszczeniem grzechów oraz uwolnieniem od szatana (Łk 5, 23-25)³⁷. Manifestował również swoją moc wobec żywiołów przyrody: „rozkazał wichrowi i wzburzonej fali: uspokoiły się i nastąpiła cisza” (Łk 8, 24).

Działanie mocy Ducha Świętego widać przede wszystkim w chwili śmierci Jezusa. Pod Jego wpływem umiera na krzyżu (Hbr 9, 14-15). Wspomagał Go, aby mógł przeżyć największy akt swojej egzystencji³⁸. Podobnie jak starotestamentalne całopalenia trawione były przez ogień, tak też ofiara Chrystusa zostaje złożona (strawiona) dzięki mocy Ducha Świętego, który jest „ogniem wiecznym” (w. 14).

Również w zmartwychwstaniu Ojciec uczynił Go „według Ducha Świętości pełnym mocy Synem Bożym przez powstanie z martwych” (Rz 1, 1-4).

Po swoim zmartwychwstaniu, Jezus nakazuje uczniom pozostać w Jerozolimie, aż zostaną przyobleczeni „mocą z wysoka” (Łk 24, 49). Duch Święty miał zstąpić na uczniów, aby otrzymali „Jego moc” (Dz 1, 8). Chrystus pragnie wyposażać swoich uczniów w tę samą moc, którą otrzymał od Ojca.

Powyższe studium wokół perykopy o kuszeniu Jezusa (Łk 4, 1-13) ukazało zamysł teologiczny św. Łukasza dotyczący Ducha Świętego. Autor zaakcentował specyficzny wzrost działania Ducha w Jezusie, który: „napełnia”, „prowadzi” (4, 1) i daje „moc” (4, 14). Warunkiem owego wzrostu był czterdziestodniowy post i odbyta walka z pokusami. W ten sposób został ukazany niewątpliwy walor modlitwy i postu dla życia duchowego.

Wronki

PIOTR FLORENCJAN SZYMAŃSKI OFM

³⁴ Por. R. LAURENTIN, *Nieznany Duch Święty*, dz. cyt., s. 148.

³⁵ Por. A. DALBESIO, *Duch Święty w Nowym Testamencie*, w *Kościele, w życiu chrześcijańskim*, dz. cyt., s. 42.

³⁶ Por. H. LANGKAMMER, *Wprowadzenie do Ksiąg Nowego Testamentu*, Wrocław 1996, s. 55.

³⁷ Por. tamże, s. 87.

³⁸ Por. A. DALBESIO, *Duch Święty w Nowym Testamencie*, w *Kościele, w życiu chrześcijańskim*, dz. cyt., s. 45.

Riassunto

La crescita di Gesù nello Spirito Santo alla luce di Lc 4, 1. 14

L'autore analizza i due versetti di Lc (4, 1. 14) in cui appare in modo evidente il legame fra Gesù e lo Spirito Santo nel contesto della tentazione del Signore da parte del diavolo.

L'indagine di Lc 4, 1 mostra che Gesù, come in Mt e Mc, fu condotto nel deserto dallo Spirito che Egli ha ricevuto al battesimo. Grazie alla forza dello Spirito, Gesù è capace di affrontare il diavolo nella lotta iniziale decisiva e poi compiere fedelmente la sua missione. Realizzandola il Signore incontrava la resistenza del diavolo che agiva attraverso gli uomini, in modo speciale nella sua passione e morte (22, 3. 53), ma proprio allora lo ha vinto definitivamente nello Spirito

Dall'indagine di Lc 4, 14 risulta un grande ruolo del digiuno e della preghiera nella vita spirituale di Gesù. Questi mezzi lo aprivano ancor di più allo Spirito che lo ha riempito pienamente e condotto oltre con saggezza e forza. Dalla prova vissuta nel deserto Gesù non è uscito indebolito, ma rafforzato.